

A jogtörténet új forrásai: Tárkány Szücs Ernő *Magyar jogi népszokások* című monográfiájától egy jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi digitális adattárig

Nagy Janka Teodóra

1. Bevezetés

A vidék népességmegtartó erejének fokozását elősegítő természeti, társadalmi és jogi tényezők körét vizsgáló előadásokhoz, tanulmányokhoz a jogtörténet, illetve egy sajátos kutatási terület, a jogi kultúrtörténet, a jogi néprajz eredményeinek megosztásával kívánunk kapcsolódni.¹

Kérdezhetnénk: „Hogyan is kerül a csizma az asztalra?” Hogyan kapcsolódik a vidék népességmegtartó erejének erősítéséhez a jogtörténet forrásainak bővítését célul kitűző jogi kultúrtörténet, jogi néprajz interdiszciplináris tárgyköre? Mi köze a 21. század elején egy alapvetően történeti szempontú társadalomtudományi megközelítésnek az urbanizációval, a mobilitással, a globalizációval összefüggő aktuális kihívásokhoz?

A vidék népességmegtartó erejéhez kapcsolódó kutatások összességét vertikális metszetben olyan változásvizsgálatnak is tekinthetjük, amely társadalomtörténet és jogtörténet metszéspontján a jog integratív, társadalom- és közösségszervező szerepéhez kapcsolódik. Ha a vidék fogalmát egyfajta tevékenységalapú, komplex struktúraként értelmezzük – a természeti erőforrások felhasználására épülő, meghatározott autonómiával rendelkező, elsősorban tradicionális közösségek által folytatott gazdasági tevékenységként –, akkor a „fent” jogszabályok által meghatározott világtól távolabb álló „lent” köznapi szabályainak, „a társadalom legszélesebb rétegeinek mindennapjait, közösségi és magánéletének [...] teljességét”² szabályozó zárt kisközösségek szokásrendjének (ideértve a szokásnormákat, a jogszokásokat, a szokásjogot) számbavétele szoros kapcsolódást mutat vizsgálati témánkkal.

2. Az alapfogalmak tisztázása

A közelmúltban a tudományos kutatások területén megfigyelhető általános jelenség a tudományközi kutatások erősödése, azaz a 18. századtól kialakuló diszciplináris tagozódáson

¹ A tanulmány alapjául szolgáló kutatás az OTKA 109191. számú pályázat támogatásával valósult meg.

² MEZEY B. (2014): Tárkány Szücs Ernő jogtörténete. In NAGY J. T. szerk.: *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére* (Jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi kiskönyvtár 1.). Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar. 25–36. 30.

túli kitekintés a jelenségek mind teljesebb, differenciáltabb megismerése érdekében. Az interdiszciplinaritás megtermékenyítő hatását tükrözik a jogtudomány, történettudomány, néprajztudomány, szociológia és antropológia közös mezsgyéjén elhelyezhető jogi kultúrtörténet és jogi néprajz új kutatási eredményei is.³

A határterületi diszciplínaként meghatározott jogi kultúrtörténet 1990-es évek végétől folyamatosan gyarapodó eredményei – a mindennapi jogélet vizsgálata és a szimbólumkutatás területén szervezett konferenciák, a megszületett tanulmánykötetek, a nemzetközi kutatások eredményeinek a hazai kutatásba történő gyors és közvetlen integrálását célul tűző tudományos munkák – a kutatási terület iránti érdeklődés erősödését bizonyították. Ezzel párhuzamosan az adott időszakban megélnékölt jogi néprajzi kutatások a jogi vonatkozású társadalmi normák között elsősorban a kisebb közösségek normáinak, normarendszereinek megismerését foglalmazták meg célként az úgynevezett komplex módszer alkalmazásával (az írott forrásokon túl a szájhagyományt és a jogi vonatkozású tárgyi emlékeket is felhasználva).⁴

Sajátos vizsgálati szempontot jelentett a jogi vonatkozású társadalmi normák gazdag világának kronologikus szempontú vizsgálata, a szokásnormák, a jogszokás, a jogi norma/jogintézmény, a jogi népszokás és a jogi néphagyományok megkülönböztetése.⁵ A *szokásnorma* az egyéni normák általános sokféleségében érvényesülő, a közösség által elfogadott, helyesnek tartott magatartásszabály/társadalmi norma. A *jogszokás* a közösség tagjainak kifejezetten jogi jellegű, a törvény által szabályozott „fent” világtól élesen elkülönülő „lent” világa, azaz a társadalom kisebb-nagyobb közösségeinek vélt vagy valós autonómiája alapján alkotott, a közösség által elismert (a hagyomány és szokás erejénél fogva megtartott és öröklődő, szükség esetén azonban a közösség által kikényszerített),

³ Például NAGY J. T. szerk. (2014): *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar.; NAGY J. T. szerk. (2016): *Szokásjog és jogszokás I–II*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Kultúratudomány, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar.

⁴ NAGY J. T. (2014): „Ítéltetett Makó Város Bírāja és Tanácsa által...” Normakövetés és normaszegés Makó népi jogéletében (1781–1821). *Urbs: Magyar Várostörténeti Évkönyv*, 2014/10. 123–139.; NAGY J. T. (2012): A „Janus-arcú” megszegyenítő büntetések (Vajna Károly emlékezete). *Börtönügyi Szemle*, 31. évf. 2. sz. 79–90.; NAGY J. T. (2011): Jogi néprajzi, jogi kultúrtörténeti adatok az áldomáshoz. In MEZEY B. szerk.: *A szimbólumok üzenete: A jogi kultúra jelképei: eljárások, szokások, formák és tárgyak*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 345–354.; NAGY J. T. (2009): A jogi néprajz a hazai kutatások tükrében. In MEZEY B.–NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 83–96.; NAGY J. T. (2003): A magyar jogi néprajzkutatás eredményei és alternatívái. In TÁRKÁNY SZÜCS E. szerk.: *Magyar jogi népszokások*. 2. kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó. 851–862.; VARGA Cs. (2009): Jogi néprajz – az elméleti jogi gondolkodás nézőpontjából. (A jogi népszokás-vizsgálatok lehetséges teoretikus hozzájáról) In MEZEY B. – NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 26–46.

⁵ A kérdéssel részletesen foglalkozik: MEZEY B. (2009): Szokásjog és szokás határán: jogszokások. In MEZEY B. – NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 13–25.; TÁRKÁNY SZÜCS E. (1981): *Magyar jogi népszokások*. Budapest, Akadémiai Kiadó. Varga Csaba a jogszokástól a jogi népszokásig terjedő folyamat változásait elemzi, és a kör a jogi néprajz vizsgálati szempontjai alapján egészül ki két további létszakasszal (szokásnorma, néphagyomány), lásd VARGA 2009. Tárkány Szücs Ernő elsősorban Bónis György munkáira hivatkozva határozza meg a néphagyomány fogalmát, lásd TÁRKÁNY SZÜCS 1981, 29–35., a néprajzi szakirodalom alapján pedig részletes olvasatát adja jogi néphagyomány és jogi népszokás elkülönítésének. Vö: TÁRKÁNY SZÜCS 1981, 36–44.; NAGY 2003, 2012.

a mindennapok szervezésére (az életviszonyokban jelentkező érdekeltségek egyeztetésére) szolgáló szokásszerű gyakorlat (például jegyesség, alku). Tagányi Károly külön is hangsúlyozta, hogy a jogszokásokat a megíratlan, jogi alakba nem öntött jogi vonatkozású szokások, szertartások és jelképek alkotják.⁶ A *szokásjog (consuetudo)* a kisebb vagy nagyobb közösségek együttélése során kialakult, majd az állam által utólag elismert, szankcionált szokásnormát, jogszokást jelenti. A *jogi norma* olyan általános jellegű, kötelező erejű társadalmi norma/magatartásszabály, amelyet az állam vagy állami szerv alkot, és végső soron állami kényszer biztosítja érvényesülését. A *jogi népszokás* olyan jogi vonatkozású szokás, amely elsősorban a paraszti közösségek vonatkozásában kutatott, és e közösségek mindennapi életének meghatározott, az ismétlődések során az utódokra is átörökített rendjét jelenti. A jogi népszokás jellemzője továbbá, hogy az állami szabályozásnak csak kiegészítőjeként, színezőjeként vagy csupán jelképes tartalommal él tovább.⁷ A *jogi néphagyomány* fogalmi körébe a már nem gyakorolt, de még ismert jogi vonatkozású szokásoknak, jelenségeknek a folklórban (mese, dal, monda, rege, anekdota, igaz történet), illetve a tárgyi emlékekben történő továbbélése, hagyományozása tartozik.⁸ A jogi vonatkozású társadalmi normákat vizsgálhatjuk *vertikálisan és horizontálisan*. A vertikális szint egyetlen jogi vonatkozású társadalmi norma időben különböző létformáit jelenti, a horizontális szint pedig az egy adott időpontban érvényesülő, különböző típusú jogi vonatkozású társadalmi normák metszetét.⁹

3. Tárkány Szücs Ernő munkássága – rövid összefoglaló

A jogi néprajz elméleti és módszertani kérdései tisztázásának következetes és avatott sürgetője volt mind hazai, mind nemzetközi szinten Tárkány Szücs Ernő. Publikációi közül különösen fontos a *Magyar jogi népszokások* címmel megjelent, a jogelmélet, illetve az összehasonlító jogelmélet felé is kapcsolódásokat kínáló jogi néprajzi szintézise, amelyet recenziójában Bónis György egyenesen „a jogi népszokások korpuszának” nevezett, külön is hangsúlyozva a jogtörténethez kötődését.¹⁰

Nemzetközi szempontból különösen fontosnak tekinthető Tárkány Szücs *Results and Task of Legal Ethnology in Europe* tanulmánya, amelyben egyrészt kísérletet tett az európai jogi néprajz eredményeinek, kutatási módszereinek és feladatainak összefoglalására,

⁶ Tagányi Károly még következetesen jogszokásokról szól, Tárkány Szücs Ernőnél jóval diffúzabb a terminológiahasználat, vö: TÁRKÁNY SZÜCS 1981; MEZEY 2009; NAGY 2009; BOGNÁR SZ. (2009): Tagányi Károly. A hazai élő jogszokások gyűjtéséről – a jogszokásgyűjtés tudományos programja. In MEZEY Barna – NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 292–309.; BÁNKINÉ MOLNÁR E. (2009): A szokásjog helye és szerepe a Jászkun Kerület organizált társadalmában. In MEZEY B. – NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 97–108.

⁷ VARGA 2009.

⁸ A kérdéssel részletesen foglalkozik NAGY 2003, 2009, 2012.

⁹ Vertikális szinten, azaz egyetlen kiválasztott, jogi relevanciával rendelkező társadalmi norma különböző létszakaszaiban történő vizsgálatára jó példa lehet a gazdag jogi kultúrtörténeti tartalmat hordozó, a jogi néprajz figyelmére is méltán számot tartó *áldomás* szokásköre. (NAGY 2011.)

¹⁰ NAGY J. T. (2014): A „híd-szerep” értelmezési lehetőségei Tárkány Szücs Ernő életművében. In: NAGY J. T. szerk.: *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar. 45–56.

másrészt alapvető definíciós és metodikai kérdéseket próbált tisztázni.¹¹ Az *Ethnologica Europeana* hasábjain 1967-ben megjelent kutatástörténeti összegzés jelentőségét éppen ez adta,¹² s mint arra több szerző is felhívta a figyelmet, Tárkány Szücs Ernő máig mértékadó fogalmi és módszertani alapvetésének újraközlése reprezentálta az európai jogi néprajz eredményeit Alison Dundes Renteln és Alan Dundes 1994-ben megjelent *Folk Law* összegző tanulmánykötetében is.¹³ Az pedig külön is figyelemre méltó, hogy Tárkány Szücs Ernő az európai jogi néprajzzal foglalkozó tanulmányai magyar nyelven csak közel egy évtizeddel később, Katona Imre segítségével az újvidéki *Létünk* folyóiratban jelentek meg (1975, 1976) azon a területen, ahol – amint arra Bognár Szabina emlékeztetett – az 1800-as évek végétől rendszeresen átívelő akadémiai tradíciói voltak a délszláv jogszokások (*prav-nih običaja*) gyűjtésének.¹⁴

4. A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport

A fent részletezett tudományközi kutatások folytatására alakult meg 2011-ben Szekszárdon a *Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport* a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar (jelenleg Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar), a PTE Állam- és Jogtudományi Kar Jogtörténet Tanszéke és a PTE ÁJK „A magyar jogrendszer megújítása a jogállamiság és az európai integráció jegyében” Doktori iskolája, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék és a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék támogatásával.¹⁵

A kutatócsoportnak – amelynek tagjai az eltérő diszciplínák egymást gazdagító szempontrendszerét kívánják érvényesíteni közös kutatásaik során – jelenleg 29 tagja van, elnöke Nagy Janka Teodóra, társelnöke Mezey Barna, tudományos titkára Bognár Szabina,

¹¹ TÁRKÁNY SZÜCS E. (1967): *Results and Task of Legal Ethnology in Europe. Ethnologica Europeana*. Párizs. 195–217. Újraközlés: DUNDES, A. – DUNDES RENTELN, A. eds. (1994): *Folk Law. I–II. Essays in the Theory and Practice of Lex non Scripta*. New York–London. 161–186. Magyarul: TÁRKÁNY SZÜCS E. (1976): Az európai jogi néprajz eredményei és feladatai. *Létünk*, 6. évf. 3–4. sz. 86–107.

¹² BOGNÁR SZ. (2014): Tárkány Szücs Ernő jogi néprajzi kutatásai és a nemzetközi néprajztudomány. In NAGY J. T. szerk.: *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar. 37–44. A kérdéssel részletesen foglalkozott definíciós és metodikai szempontból KŐHEGYI M. – NAGY J. T. (1997): Adalékok a jogi néphagyománykutatás történetéhez. *Cumania*, 14. sz. 207–223.; NAGY J. T. (2011): European Perspectives of Studying Hungarian Ethno-Judicial Life. In BÉLI G. et alii eds.: *Institutions of Legal History with Special Regard to Legal Culture and History*. Pécs–Bratislava, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar – Insitute of Slovak Academy of Sciences. 377–386.; NAGY J. T. (2012): *Népi jogélet a Dél-Alföldön egy jogtörténeti és történeti forrás tükrében (1781–1821): Mindennapi jegyzőkönyvek a Makó Városában előfordult ügyes bajos állapotokról*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar. 202–226.

¹³ KATONA I. (1985): Tárkány Szücs Ernő (Hódmezővásárhely 1921. 10. 13. – Budapest 1984. 7. 20.) Nekrológ. *Ethnographia*, 1985. 397.; BOGNÁR 2015.; TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ (1975): Az élő jogi népszokások Európában. *Létünk*, 5. évf. sz. 85–93; Az európai jogi néprajz eredményei és feladatai (1973). *Létünk*, 6. évf. 3–4. sz. 86–107.; TÁRKÁNY SZÜCS 1994.

¹⁴ BOGNÁR 2015.

¹⁵ Részletesen: www.jogineprajz.hu (A letöltés dátuma: 2018. 03. 22.)

a szervezési és adminisztratív munkákban Szabó Ernő kutatási asszisztens nyújt segítséget. A kutatócsoport működéséhez szükséges feltételeket a Pécsi Tudományegyetem szekszárdi kara (KPVK) biztosítja, a kutatócsoport a Kari Tanács számára éves beszámolót készít a végzett munkáról.

A kutatócsoportnak az alapító okiratban megfogalmazott küldetése: „a jogi kultúrtörténet és a jogi néprajz kutatásával akár fő, akár kapcsolt kutatási területként foglalkozó egyetemi oktatók, tudományos kutatók, gyakorló szakemberek összefogása, a kapcsolódó tudományterületeken meglévő szellemi erőforrások egyesítése, az interdiszciplinaritás alapjain a tudományterületek szinergiája jegyében a tudományterület fejlesztése, a színvonalas oktató-előadói tevékenység és a kutatómunka hatékonyabbá válásának elősegítése”. E tudományterületekhez tartozónak tekinti a jogi kultúrtörténetet, a jogi néprajz témáihoz kapcsolódóan a jogtudományok körében a magyar és az egyetemes állam- és jogtörténetet, a jogelméletet és -bölcseletet, az összehasonlító jogot, továbbá a jogszociológiát és a jogi antropológiát. Mindezeket túl hangsúlyosnak tartja a történettudományok és a néprajztudomány kutatási profiljához köthető kutatási tevékenységeket, de nyitott a fent fel nem sorolt, további társtudományokkal való együttműködésre is.

Már az alapítás során megfogalmazódott, hogy a kutatócsoport tagjai egy klasszikus tudományos műhelymunkára szerveződnek. Ezt egészítik ki azok a részben a kutatócsoport által a jogi kultúrtörténet és jogi néprajz témaköréhez kapcsolódóan szervezett, részben más partnerekkel együtt megvalósított hazai és nemzetközi konferenciák, szakmai találkozási alkalmak, fórumok, közös honlapok, amelyek a kutatási terület eredményeinek megismerését, megosztását teszik lehetővé. A tudományos kutatást, a műhelymunkát közös pályázati tevékenység egészíti ki, továbbá a jogi kultúrtörténet és jogi néprajz oktatásában, a téma iránt érdeklődő hallgatók, doktoranduszok, fiatal kutatók tehetséggondozásában való részvétel, a gyakorló szakemberekkel történő együttműködés. A kutatócsoport tagjai főként elektronikusan tartják a kapcsolatot, továbbá szakmai tanácskozásokon, rendezvényeken találkoznak, szükség esetén személyesen konzultálnak. A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport konkrét tevékenységként kutatások, szakmai programok (elsősorban konferenciák) szervezését, kiadványok megjelentetését, szakmai honlap működtetését, hazai és nemzetközi szakmai kapcsolatok, együttműködések kialakítását vállalta.

A kutatócsoporthoz kötődő kutatások között külön is érdemes szólni „A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális adattár” témában a kutatócsoport öt tagja által 2013-ban elnyert OTKA-támogatással megvalósuló kutatásról, amelynek eredményeiről a kutatócsoport tagjai és a téma iránt érdeklődők folyamatosan tájékoztatást kapnak szakmai fórumokon és a kutatócsoport honlapján.

A 2013-ban elkészült honlap (<http://jogineprajz.hu>) a kutatócsoport bemutatása, a tagokhoz és az OTKA-kutatásokhoz kapcsolódó aktuális hírek (programokról, a kutatási területhez kapcsolódó eseményekről külön képgalériával), a megjelent kiadványokról olvasható könyvajánlók, recenziók mellett lehetőséget biztosít – az OTKA-támogatásnak¹⁶ köszönhetően 2013–2017 között – egy jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális adattár (DDFL) kialakítására is. Az adattárban a jogi kultúrtörténethez, jogi néprajzhoz kapcsolódó tanulmányok, dokumentumok, források, segédletek kapnak helyet, amelyeket kiegészít

¹⁶ OTKA K-109191. sz. pályázat.

a kutatási területhez kapcsolódó, kereshető bibliográfia kiépítése és egy kutatástörténeti arcképcsarnok.

A kutatócsoport megalakítására a Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója alkalmából a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kara (ma PTE KPVK) és a Magyar Néprajzi Társaság Társadalomnéprajzi Szakosztálya által szervezett *Emléknep és Konferencia* programhoz kötődve került sor Szekszárdon 2011. október 5-én. Ezt követően az OTKA-kutatáshoz kapcsolódva a kutatócsoport 2014. október 2–3-án szervezett ismét szakmai programot, amelynek az OTKA-kutatóhely, a szekszárdi PTE Illyés Gyula Kar (ma KPVK) adott otthont. A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Interdiszciplináris Konferencia előadói között az OTKA-kutatócsoportban részt vevő öt tag mellett a kutatócsoport további tizenhat tagja tartott előadást.

A kutatócsoport önálló szimpóziummal vett részt a VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson (Pécs, 2016. augusztus 22–27.). A Jogi néprajz, jogi kultúrtörténet szimpóziumon (Pécs, 2016. augusztus 24., szimpóziumvezető: Nagy Janka Teodóra, Mezey Barna) a kutatócsoport tizenkét tagja tartott előadást a kutatási terület legújabb eredményeiről. Az említett, kifejezetten a kutatócsoport tagjai számára szervezett programokon túl a kutatók számos nemzetközi és hazai konferencián, egyetemi és további szakmai fórumon tartottak a kutatási területhez kapcsolódóan előadást, illetve konzultációt, valamint ismeretterjesztő előadásokat.

A kutatócsoport tagjai igen intenzív publikációs tevékenységet is folytattak az elmúlt időszakban, s ennek részeként szép számmal jelentek és jelennek meg a jogi kultúrtörténethez, jogi néprajzhoz kapcsolódó tanulmányok is. A kutatócsoport honlapján olvasható ezekről híradás, illetve recenzió, könyvajánlás. Az OTKA-kutatócsoport tagjai egyénileg és közösen is több publikációt jegyeznek a pályázati témához kapcsolódóan. Itt és most az egyéni publikációkra nem térünk ki, csak azokat a kiadványokat emeljük ki, amelyekben a kutatócsoport tagjai közösen publikáltak.

A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport kutatási eredményeinek közzétételét és szélesebb körben történő megismertetését tűzi célul a Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kiskönyvtár sorozat, amelynek 2014-ben jelent meg az első kötete.¹⁷ Ez a kiadvány a jeles néprajztudós, a hazai és nemzetközi jogi néprajzi kutatás emblematikus alakja, Tárkány Szücs Ernő 90. születésnapja tiszteletére szervezett emlékülés és konferencia (Szekszárd, 2011.) előadásai alapján született tanulmányokat adja közre (tizenegy tanulmányt Tárkány Szücs Attila személyes hangú visszaemlékezésével kiegészítve). A tanulmányok a kutató hazai és nemzetközi tudománytörténetben betöltött szerepét, munkásságának eredményeit és hatását elemzik, kutatási eredményeinek a hazai néprajzi, jogtörténeti, történettudományi kutatásokba beépülését vizsgálják. A kiadvány

¹⁷ NAGY J. T. szerk. (2014): *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére*. Szekszárd, PTE Illyés Gyula Kar.

a megjelent recenziók és a visszajelzések alapján rendkívül pozitív fogadtatásban részesült a szűkebb szakmai és a tágabb érdeklődő olvasóközönség részéről.¹⁸

A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport kiadványsorozatának második kötete 2016-ban jelent meg.¹⁹ A *Szokásjog és jogszokás I–II.* című kiadvány alapját és kiindulópontját a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Interdiszciplináris Konferencia (Szekszárd, 2014. október 2–3.) előadásai jelentették; az összeállítást a publikációk tematikus sokszínűsége és a kutatási eredmények fontossága a gazdag képi anyaggal kiegészülve azonban önálló tanulmánykötetté formálták. A *Szokásjog és jogszokás* cím jelképes is: utal mindarra, ami az interdiszciplinaritást vállaltan célul kitűző kutatásokat, a kötetben publikáló huszonnégy jogtörténészt, történészt és néprajzkutatót összefűzi. A kötet szakmai bemutatójára a VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus Jogi néprajz, jogi kultúrtörténet szimpózium szakmai programjaként Pécsen, 2016. augusztus 24-én került sor.

A kutatócsoporttagok közös és egyéni kutatásainak, a kutatási eredményeknek szakmai előadások és tanulmányok formájában történő ismertetése, a hazai és nemzetközi egyetemi és intézményi kapcsolatok erősítése, a kutatóvá formálódás, nevelődés segítése a terület iránt érdeklődő doktoranduszok, fiatal kutatók esetében folyamatosan napirenden tartott, fontos feladat.

*A jogtörténet új forrásai: a Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Digitális Adattár/New Sources of Legal History Research: Digital Database of Folk Law (DDFL)*²⁰ OTKA-kutatás rendkívül fontos a kutatócsoport tevékenységének egésze, a kutatási terület gazdagításához való hozzájárulás, a kutatások eredményessége szempontjából.

A jogtörténeti kutatások számára új forrásokat jelentő jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi kutatások elmúlt évtizedben történő megélénkülésében nagy szerepet játszott a kutatás korai szakaszaiban magától értetődő, majd háttérbe szorult tudományközi együttműködés, az interdiszciplináris szemlélet erősödése. Az OTKA-kutatás a jogtudomány (elsősorban a jogtörténet, a jogi kultúrtörténet), a néprajztudomány (különösképp a társadalomnéprajz, s ezen belül a jogi néprajz) és a történettudomány kutatóinak bevonásával igyekszik bővíteni és összegezni a tudományközi kutatások azon eredményeit, amelyek az érintett tudományterületekre is visszahatnak.

Az OTKA-kutatási projekt megvalósításához a PTE szekszárdi kara (KPVK) nyújt infrastrukturális, a 2011-ben alakult Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport pedig szakmai háttérrel. Ez utóbbi alkalmat jelent a hazai tudományos életben

¹⁸ KECSKÉS T. – PÉTERVÁRI M. (2014): Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Interdiszciplináris Konferencia – Disputa a néprajz és a jog kapcsolatáról. *Jogtörténeti Szemle*, 16. évf. 3. sz. 51–53.; NAGY J. T. (2014): A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport. *Néprajzi Hírek*, 43. évf. 4. sz. 74–75.; DEÁK É. (2015): Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére. *Ethnographia*. 126. évf. 4. sz. 685–686.; SZABÓ T. (2015): A jogi kultúrtörténeti, a jogi néprajzi kutatások új eredményei. *Új Dunatáj*, 20. évf. 3–4. sz. 70–73.; SZABÓ T. (2014): *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére – avagy adalékok a kutatóvá nevelődés folyamatához*. Kötetrecenzió az MTA PAB-VEAB Neveléstörténeti Munkabizottságának kihelyezett ülésén (Szekszárd, 2014. december 12.)

¹⁹ NAGY J. T. szerk. (2016): *Szokásjog és jogszokás I–II.* Szekszárd, PTE KPVK.

²⁰ OTKA K–109191. sz. pályázat, Vezető kutató: Dr. Nagy Janka Teodóra. Kutatók: Dr. Kajtár István, Dr. Homoki Mária, Dr. Bánkiné Molnár Erzsébet, Dr. Bognár Szabina, Kutatói asszisztens: Szabó Ernő. Időtartam: 2013. 10. 01. – 2017. 09. 30.

a pályázat keretei között megvalósítandó kutatási eredmények és tudományos teljesítmények szakmai disszeminációjára, a hazai és nemzetközi kutatásokba történő beépülésére is.

Az OTKA-kutatás legfontosabb célkitűzése egy digitális adattár létrehozása, amely lehetőséget ad a forráskutatás és a források digitalizálására, a szakmai előkészítését követően a források számbeli gyarapítására és egy szélesebb körben való megismerésére, a jogtörténeti kutatásokban és a társ-tudományterületeken történő hasznosulásukra. A digitális adattárban (*DDFL*) elhelyezendő források elsősorban levéltári és múzeumi adattári kutatások, illetve az ezeket kiegészítő bibliográfiakutatások, továbbá egyéni és közös terepkutatások eredményei. Az OTKA-kutatás támogatási időszaka alatt (2013–2017) a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport honlapjának tartalomfejlesztése folyamatos, a forrásokat egy zárt adatbázisban (*DDFL*) helyezik el, majd a pályázat lezárultát követően a kutatócsoport honlapján széles körű hozzáférést biztosítanak a kutatók és az érdeklődők számára.

Az OTKA-kutatás tervezett céljai között szerepel a digitális adattáron (*DDFL*) túl egy interdiszciplináris monográfia, több kismonográfia és tanulmány megjelentetése (amely területen a kutatók jóvoltából eddig minden évben részarányosan is többletjelentés történt), továbbá nemzetközi és hazai konferencia-részvételek, valamint a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoporttal közösen 2017-ben szervezett zárókonferencia.²¹

5. Összegzés

A vidék népességmegtartó erejéhez kapcsolódva tanulmányunk a jogi kultúrtörténet, jogi néprajz vertikális és horizontális metszeteit vizsgálta. Tárkány Szücs Ernő a *Létünkben* megjelent meghatározó tanulmányaira is emlékezve hívtuk fel a figyelmet arra, hogy az általa definiált európai jogszokáskutatás a társadalomtörténet és jogtörténet metszéspontján helyezkedik el és szorosan összefügg a „fent” jogszabályok által meghatározott, illetve azoknak megfelelni kívánó világtól távolabb álló „lent” köznapi szabályaival, az autonóm kisközösségek szokásrendjével (ideértve a szokásnormákat, a jogszokásokat és a szokásjogot is).

Az alapfogalmak értelmezését, Tárkány Szücs Ernő munkásságának összefoglalását és a 2011-ben öt egyetem együttműködésével megalakult Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport kutatási eredményeit ismertetve külön szólunk „A jogtörténeti kutatások új forrásai: jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi digitális adattár” témában elnyert eredményekről, A kutatócsoport öt tagja által 2013-ban elnyert OTKA-támogatással megvalósuló kutatásról kívánunk zárásként szólni, amelynek eredményeiről a kutatócsoport tagjai és a téma iránt érdeklődők folyamatosan tájékozódhatnak szakmai fórumokon és a kutatócsoport honlapján.

²¹ A kutatás részeredményeit közlő tanulmányokat a nyílt hozzáférés (Open Access) normái szerint folyamatosan és térítésmentesen olvashatóvá tesszük.

Felhasznált irodalom

- Az európai jogi néprajz eredményei és feladatai (1973). *Létünk*, 6. évf. 3–4. sz. 86–107.
- BÁNKINÉ MOLNÁR E. (2009): A szokásjog helye és szerepe a Jászkun Kerület organizált társadalmában. In MEZEY Barna – NAGY Janka Teodóra szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 97–108.
- BOGNÁR SZ. (2009): Tagányi Károly. A hazai élő jogszokások gyűjtéséről – a jogszokásgyűjtés tudományos programja. In MEZEY B. – NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 292–309.
- BOGNÁR SZ. (2014): Tárkány Szücs Ernő jogi néprajzi kutatásai és a nemzetközi néprajztudomány. In NAGY J. T. szerk.: *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar. 37–44.
- DEÁK É. (2015): Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére. *Ethnographia*. 126. évf. 4. sz. 685–686.
- KATONA I. (1985): Tárkány Szücs Ernő (Hódmezővásárhely 1921. 10. 13. – Budapest 1984. 7. 20.) Nekrológ. *Ethnographia*, 1985. 397.
- KECSKÉS T. – PÉTERVÁRI M. (2014): Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Interdiszciplináris Konferencia – Disputa a néprajz és a jog kapcsolatáról. *Jogtörténeti Szemle*, 16. évf. 3. sz. 51–53.
- KÓHEGYI M. – NAGY J. T. (1997): Adalékok a jogi néphagyománykutatás történetéhez. *Cumania*, 14. sz. 207–223.
- MEZEY B. (2009): Szokásjog és szokás határán: jogszokások. In MEZEY B. – NAGY J. Teodóra szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 13–25.
- MEZEY B. (2014): Tárkány Szücs Ernő jogtörténete. In NAGY J. T. szerk.: *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére* (Jogi kultúrtörténeti, jogi néprajzi kiskönyvtár 1.). Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar. 25–36.
- NAGY J. T. (2003): A magyar jogi néprajzkutatás eredményei és alternatívái. In TÁRKÁNY SZÜCS E.: *Magyar jogi népszokások*. 2. kiadás. Budapest, Akadémiai Kiadó. 851–862.
- NAGY J. T. (2009): A jogi néprajz a hazai kutatások tükrében. In MEZEY B. – NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 83–96.
- NAGY J. T. (2011): European Perspectives of Studying Hungarian Ethno-Judicial Life. In BÉLI G. – DUCHONOVÁ, D. – FUNDARKOVÁ, A. – KAJTÁR I. – PERES Zs. eds.: *Institutions of Legal History with Special Regard to Legal Culture and History*. Pécs–Bratislava, PTE Állam- és Jogtudományi Kar – Insitute of Slovak Academy of Sciences. 377–386.
- NAGY J. T. (2011): Jogi néprajzi, jogi kultúrtörténeti adatok az áldomáshoz. In MEZEY B. szerk.: *A szimbólumok üzenete: A jogi kultúra jelképei: eljárások, szokások, formák és tárgyak*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 345–354.
- NAGY J. T. (2012): A „Janus-arcú” megszegényítő büntetések (Vajna Károly emlékezete). *Börtönügyi Szemle*, 31. évf. 2. sz. 79–90.

- NAGY J. T. (2012): *Népi jogélet a Dél-Alföldön egy jogtörténeti és történeti forrás tükrében (1781–1821): Mindennapi jegyzőkönyvek a Makó Városában előfordult ügyes bajos állapotokról*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar.
- NAGY J. T. (2014): „Ítéltetett Makó Város Bírája és Tanácsa által...” Normakövetés és normaszegés Makó népi jogéletében (1781–1821). *Urbs: Magyar Várostörténeti Évkönyv*, 2014/10. 123–139.
- NAGY J. T. (2014): A „híd-szerep” értelmezési lehetőségei Tárkány Szücs Ernő életművében. In: NAGY J. T. szerk.: *Tanulmányok Tárkány Szücs Ernő születésének 90. évfordulója tiszteletére*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar. 45–56.
- NAGY J. T. (2014): A Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport. *Néprajzi Hírek*, 43. évf. 4. sz. 74–75.
- NAGY J. T. szerk. (2016): *Szokásjog és jogszokás I–II*. Szekszárd, Pécsi Tudományegyetem Kultúra-tudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar.
- SZABÓ T. (2015): A jogi kultúrtörténeti, a jogi néprajzi kutatások új eredményei. *Új Dunatáj*, 20. évf. 3–4. sz. 70–73.
- TÁRKÁNY SZÜCS E. (1967): *Results and Task of Legal Ethnology in Europe. Ethnologica Europeana*. Párizs.; Magyarul: TÁRKÁNY SZÜCS ERNŐ (1976): Az európai jogi néprajz eredményei és feladatai. *Létünk*, 6. évf. 3–4. sz. 86–107.
- TÁRKÁNY SZÜCS E. (1975): Az élő jogi népszokások Európában. *Létünk*, 5. évf. sz. 85–93.
- TÁRKÁNY SZÜCS E. (1981): *Magyar jogi népszokások*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- VARGA CS. (2009): Jogi néprajz – az elméleti jogi gondolkodás nézőpontjából. (A jogi népszokásvizsgálatok lehetséges teoretikus hozzájáról) In MEZEY B. – NAGY J. T. szerk.: *Jogi néprajz – jogi kultúrtörténet. Tanulmányok a jogtudományok, a néprajztudományok és a történettudományok köréből*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó. 26–46.